

Fedinec Csilla

AZ ISMERETLEN EMINENCIÁS

*Pataky Tibor élete: korai évek, 1888–1921***I. rész*

A dualizmus kori magyarországi nemzetiségpolitika szembement Mocsáry Lajos gondolatával, miszerint: „Reánk nézve életkérdés a nemzetiségi kérdés. S az általa előidézett nehéz helyzeten csak úgy uralkodhatunk, ha: őszintén bevalljuk, hogy hazánk nyelvi és nemzetiségi tekintetben nem kompakt, hanem polyglott ország [...]”¹ A kiegyezés korában a modernizációval összefüggő asszimilációs folyamatokat a türelmetlen magyarosító politika próbálta felgyorsítani, amivel jórészt az ellenkező hatást érte el, hozzájárult a nemzetiségi mozgalmak társadalmi bázisának kiszélesítéséhez.² A dualizmus kori magyar nemzetiségi politika „zsákutcás nacionalizmusát”, „asszimilációs ámokfutását” Jászi Oszkár nemzetiségekre odafigyelő államjogi elképzelései kezelni nem tudták, s innen egyenes út vezetett a széthulláshoz.³ Ugyanakkor az I. világháborút lezáró versailles-i békerendszer nem váltotta valóra a wilsoni elveket. Közép-Európában nemcsak új nemzetállamok jöttek létre, hanem új kisebbségek is. Magyarországról leszakadtak a kisebbségek, ugyanakkor jelentős magyar népesség került a határokon túlra. A térképen megjelent egy új kisebbség – a magyaroké.

Az új helyzetben a határok erőszakos megváltoztatásával létrejött kisebbségi magyar közösségekkel való foglalkozás helyét meg kellett találni a magyar kormányzati struktúrában. Ennek legfőbb intézménye 1921 és 1944 között a Miniszterelnökség II. Nemzetiségi és Kisebbségi Osztálya volt. Az osztályt mindvégig a mai Kárpátalja területéről származó Pataky Tibor vezette, akiről a szakirodalom részleteiben sokat tud, összességében mégis keveset. Szinte elképzelhetetlen, mégis igaz, hogy még az alapvető adatok is sokszor pontatlanok, életrajzból pedig egyetlen oldalnyit is nehéz lenne papírra vetni a hozzáférhető adatok alapján. Ennek a hiánynak a pótlása, kimondani is sok, több emberöltőnyi adósság.

* Készült az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával. A dolgozat második részét lásd következő lapszámunkban.

¹ MOCSÁRY Lajos: *Program a nemzetiség és a nemzetiségi kérdés tárgyában*, Ráth, Pest, 1860. Vö. NAGY Mariann – KATUS László: *A Magyar Korona országainak nemzetiségei a 18–19. században. Források*, http://arkadia.pte.hu/tortenelem/forras/magyar_korona_orsz_nemzetisegei_1819sz_forrasok.

² SZARKA László: *Magyarosodás és magyarosítás = Felvidéki vagyok vagy szlovákiai*, szerk. Popély Árpád – Simon Attila – Szarka László, *Fiatalok a Jövőért Polgári Társulás*, [Nové Zámky], [2012], 21.

³ SZARKA László: *A helvét modell alternatívája és kudarca 1918 őszén: adatok, szempontok a Károlyi-kormány nemzetiségi politikájának történetéhez*, *Kisebbségkutatás* 2008/2., 233–247.

A hivatal

Az 1867-es osztrák–magyar kiegyezéssel megkezdődött a polgári állam kiépítése Magyarországon. 1867. február 17-én az uralkodó kinevezte Andrássy Gyula grófit miniszterelnökké.⁴ Ugyanezen a napon megkezdte működését a Miniszterelnökség, amely – a tanácsköztársaság időszakának kivételével, amikor a Forradalmi Kormányzótanács lépett a helyébe – 1949-ig működött.

A hivatal szervezetében a belső tagozódás Bánffy Dezső miniszterelnöksége idején (1895–1899) vette kezdetét. Az ekkor kialakuló hivatali szerkezet, az osztályokra bontás állandósult, az osztályok száma, megnevezése és funkciója azonban többször változott.

„A dualizmuskori Magyarország miniszterelnökei közül egészen bizonyosan Bánffy Dezső báró volt a legeltökéltebb ellenfele a nemzetiségeknek. [...] minden elődjénél határozottabban igyekezett érvényesíteni az »egységes magyar nemzeti állam« dogmáját, és kormányfősége idejére a magyarosító politika a legmagasabb helyen is hivatalos programmá vált.”⁵ Bánffy úgy vélte, hogy az előző kormányok nem tettek semmit a nemzetiségi kérdés rendezése érdekében, ami oda vezetett, hogy a nemzetiségek körében elharapózott a magyarelles propaganda.⁶ Ennek a helyzetnek a kezelésére 1896-ban hozta létre a Miniszterelnökségen belül, nem önálló osztályként, a „nemzetiségi ügyosztályt” Jeszenszky Sándor⁷ vezetésével. Az ügyosztály fő feladata volt a nemzetiségi mozgalmak megfigyelése, s erre alapozva sajtópropaganda folytatása, illetve a központi kormányzat számára szakpolitikai háttéranyagok készítése.⁸ A munkatársak között volt többek között Jancsó Benedek⁹ és Fejér László.¹⁰ Széll Kálmán miniszterelnök (1899–1903) feloszlatta a Bánffy-féle nemzetiségi ügyosztályt

⁴ KOZÁRI MÓNika: *A dualizmus kora 1868–1914* (Magyarország története 16.), Kossuth, Budapest, 2009, 8.

⁵ Ifj. BERTÉNYI IVÁN: *Kérlelhetetlenül. Báró Bánffy Dezső nemzetiségi politikája*, Pro Minoritate 2003. tavasz, 69.

⁶ *Uo.*, 74.

⁷ Jeszenszky Sándor (Losonc, 1852 – Budapest, 1917) királyi főügyész, miniszterelnökségi államtitkár.

⁸ „Bánffy Dezső álláspontja a nemzetiségi, különösen a román nemzetiségi kérdés gyakorlati kezelésére vonatkozóan az volt, hogy magának a középponti kormányzatnak is kell lenni egy olyan organumának, amely e kérdéssel úgy az elmélet, mint az aktualitás szempontjából behatóbban foglalkozik. Amely magasabbrendű állampolitikai és nem egyszerűen rendőri szempontból megfigyeli, számon tartja a nemzetiségi mozgalmakat úgy az állam határain belül, mint külföldi vonatkozásaiban, amely a valóság tényein alapuló információival befolyást gyakorol a hazai és külföldi sajtóra és a középponti kormányzat egyes ágazatainak számára megbízható felvilágosításokat és tájékoztatásokat fog adni az egyes konkrét intézkedések megtételéhez. Ezért, mihelyt a kormányra lépett, a vezetése alatt álló miniszterelnökségben a nemzetiségi és szociálpolitikai mozgalmak elméleti és gyakorlati szempontok szerint való megfigyelésére egy új ügyosztályt állított fel. Az ügyosztály vezetésével dr. Jeszenszky Sándor kolozsvári m. kir. főügyész-helyettest bízta meg [...] Elméleti és publicisztikai referensül pedig e könyv íróját alkalmazta. Ezt az ügyosztályt maga vezette kezdettől végig. Nemcsak minisztere volt, hanem közvetlen főnöke is. Ez ügyosztály minden munkása jóformán az ő személyes felügyelete és útmutatása szerint dolgozott.” JANCsó Benedek: *A román irredentista mozgalmak története*, Bocskay Szövetség, Budapest, 1920, 226–227.

⁹ Jancsó Benedek (Gelence, 1854 – Budapest, 1930) pedagógus, történész, az MTA levelező tagja. A Bánffy-kormány idején, 1896 és 1899 között volt a kisebbségi ügyosztály tisztviselője.

¹⁰ Fejér László (Nagykároly, 1874 – ?) 1896–1922 között, nyugdíjazásáig dolgozott a Miniszterelnökségen. Lásd *Magyar zsidó lexikon*, szerk. Újvári Péter, Magyar Zsidó Lexikon kiadása, Budapest, 1929, 265. (Online lásd <http://mek.oszk.hu/04000/04093/html/>.)

éppen arra való hivatkozással, hogy rendészeti eszközökkel nem kezelhető a nemzetiségi kérdés.¹¹

A nemzetiségi ügyek intézése 1911-től tartozott önálló szervezeti egység keretébe, ekkor alakult meg az „idegenbe szakadt magyar állampolgárok” és a nemzetiségi egyházak ügyeivel foglalkozó III. osztály, illetve a II/b. osztály foglalkozott a hazai nemzetiségekkel.

Az I. világháború végén, a megváltozó bel- és külpolitikai helyzetben alakult meg 1918. november 1-jével a Nemzetiségügyi Minisztérium. Tárca nélküli miniszterek: Károlyi Mihály kormányában (1918. október 31. – 1919. január 11/19.) Jászi Oszkár,¹² Peidl Gyula kormányában (1919. augusztus 1–6.) Knaller Győző,¹³ Friedrich István (1919. augusztus 7/15. – november 24.), Huszár Károly (1919. november 24. – 1920. március 15.), Simonyi-Semadam Sándor (1920. március 15. – július 19.), Teleki Pál kormányában (1920. július 19. – 1921. április 14.) Bleyer Jakab.¹⁴ Berinkey Dénes kormányában (1919. január 20. – március 21.) a magyarországi németekhez rendelt miniszter Junker János,¹⁵ a magyarországi ruszinokhoz rendelt (ruszka-krajnai) miniszter Szabó Oreszt¹⁶ (ő már 1919. december 29-től hivatalban volt). Garbai Sándor kormányában (Forradalmi Kormányzótanács, 1919. március 21. – 1919. augusztus 1.) ideiglenes német népbiztos Kalmár Henrik¹⁷ és ideiglenes ruszin népbiztos Stefán Ágoston.¹⁸ Bethlen István kormányának (1921. április 14. – 1931. augusztus 24.) hivatalba lépése után, 1921. április 12-ével a Nemzetiségügyi Minisztérium megszűnt.¹⁹

A Nemzetiségügyi Minisztérium célját Jászi az 1920-ban készült emlékiratában utólag a következőképpen foglalta össze: megmenteni a *plebiszcitum* elvét, s ezáltal lehetőleg

¹¹ „Széll Kálmán kétségkívül az utolsó dualizmus korabeli miniszterelnök, akinek politikai koncepciójában, ha torz és erőtlen formában is, még jelen van a minimális nemzetiségi jogokat biztosító 1868. évi törvények iránti méltányos belátás. Ennek a belátásnak jegyében oszlatja fel a Bánffy-féle »adminisztratív célokat« (értsd: a »nemzetiségi és szocialisztikus mozgalmak« rendészeti megfigyelését) szolgáló ún. »nemzetiségi ügyosztály«-t és kapcsolja ki annak ügyintézőit a kormányzati politikából [...]” KEMÉNY G. Gábor: *Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában III. 1900–1903*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1964, VII.

¹² Jászi Oszkár (Nagykároly, 1875 – Oberlin, 1957) 1918. október 31. és 1919. január 19. között vezette a minisztériumot. Munkásságáról jelentős szakirodalom áll rendelkezésre.

¹³ Knaller Győző (Brassó, 1873 – Budapest, 1932) szociáldemokrata politikus, 1919-ben pár napig nemzetiségi miniszter, 1922-től országgyűlési képviselő. Lásd *Parlamenti almanach az 1922–1927. évi országgyűlésről*, http://www.ogyk.hu/e-konyvtmpgy/alm/al922_27/index.htm.

¹⁴ Bleyer Jakab (Dunacséb, 1874 – Budapest, 1933) kisebbségpolitikus, miniszter. Lásd MTA Történeti Adattár, <http://mta.hu/tortenetitar?PersonId=27276>.

¹⁵ Junker János (? , 1865 – Szeged, 1922) ítélőtáblai bírósági elnök, miniszter. A Petőfi Irodalmi Múzeum adatbázisából csak a születési éve derül ki: <http://opac.pim.hu/>. Halálórájáról: TÓTH Tamás: *Szeged jelei a szegedi temetőben*, Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 2001, 30.

¹⁶ Szabó Oreszt (Kövesliget, 1867 – Budapest, 194?) néprajzkutató, ruszin származású kisebbségpolitikus. Lásd *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*, szerk. Paul Robert Magocsi – Ivan Pop, University of Toronto Press, Toronto, 2005, 443–444.

¹⁷ Kalmár Henrik (Pozsony, 1870 – Pozsony, 1931) szociáldemokrata politikus.

¹⁸ Először Szabó Oresztet nevezték meg ruszin népbiztosként, de ő nem lépett hivatalba. Stefán Ágoston (Batár, 1877 – Rahó, 1945) ügyvéd, ruszin politikai aktivista. Lásd *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*, 456.

¹⁹ Vö. BÖLÖNY József – HUBAI László: *Magyarország kormányai 1848–2004*, Akadémiai, Budapest, 2004.

kedvezőbbé tenni az új Magyarország végleges határait; megóvni a régi gazdasági s közlekedési egymáshoz tartozást az anyaország és a tőle elválasztandó területek között; elébe dolgozni a jövőnek egy konföderatív államrend felé, amely egy hatalmas szövetséges államon belül minden nemzet legteljesebb autonómiáját biztosítaná, ott, ahol lehet, területi, ahol nem lehet, személyi kataszter alapján.²⁰

A Nemzetiségügyi Minisztérium elsősorban az elszakadó területek problémáival, a béke-előkészítéssel és az új határokkal foglalkozott. 1919 őszétől tevékenységi köre egyre inkább leszűkült az új határok közötti nemzetiségi lakosság ügyeire. A minisztériummal párhuzamosan tovább működött a Miniszterelnökség két hasonló feladatokat ellátó ügyosztálya is. 1920-ban változott a Miniszterelnökség III. osztályának feladatköre, hozzá kerültek a hazai nemzetiségi ügyek, valamint „a megszállt területeken élő honfitársaink és a régen is külföldet képező területen élő magyar állampolgárok gondozása”. Miután megszűnt a Nemzetiségügyi Minisztérium, az osztály ismét átalakult, bizonyos területek átkerültek máshová, maradtak a hazai nemzetiségek, a külföldi magyarok és az egyházak. Az osztály sorszáma is megváltozott. Így jött létre a Miniszterelnökség II. Nemzetiségi és Kisebbségi Osztálya.²¹ 1927-től a külföldre vándorolt és ott megtelepedett magyarok ügyét áthelyezték a külügyminisztériumba. 1938 őszén az osztály szervezetiileg kettévált: a II/a. osztály a hazai nemzetiségekkel és az egyházakkal, a II/b. osztály pedig a külföldi magyarokkal foglalkozott. Az osztály az 1920-as években 7–9, az 1930-as években 17 munkatárssal működött.²²

A Miniszterelnökség II. osztályát 1923-ig a Miniszterelnökség központi épületében, a budai Sándor-palotában helyezték el. Utána helyszűke miatt két helyre költöztek: az I. kerületi Úri u. 48. alá az osztály vezetője és a külföldi magyarsággal, valamint az egyházakkal foglalkozó hivatalnokok; a II. kerületi Fő utca 81. szám alá pedig a hazai nemzetiségek ügyintézői. 1936-ban az Úri utcaiak is a Fő utcába költöztek, 1937 őszétől pedig az egész osztályt az Úri utca 54–56. szám alá vonták össze.²³

1919 és 1948 között csaknem félszáz tisztviselő dolgozott a III., II., illetve II/a és II/b osztályokon. Nagyrészt máig igaz az 1995-ben az osztály iratanyagából készült, napjainkig egyetlen nyomtatásban megjelent iratválogatás előszavában megfogalmazott állítás, miszerint: „Nevüket a történelem nem jegyezte fel, és napjainkra elfeledett embereké váltak.”²⁴ A hivatal munkatársai, a három vezető kivételével, akiket név szerint ismer-

²⁰ JÁSZI Oszkár: *Magyar kálvária, magyar föltámadás: a két forradalom értelme, jelentősége és tanulságai*, „Magyar Október” Szabadsajtó, Budapest, 1984³, 69–70. Vö. SZARKA László: *A helvét modell alternatívája és kudarca 1918 őszén...*, 233–247 (8. jegyzet); SZARKA László: *A Jászi Oszkár vezette nemzetiségi minisztérium rendezési tervei és működése 1918 végén = A Mura mente és a trianoni békeszerződés / Pokrajina ob Muri in trianonska mirovna pogodba*, szerk. Göncz László, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (Lendavski zvezki = Lendvai füzetek 17.), Lendva, 2000, 154–163.

²¹ ROMSICS Ignác: *Előszó = Magyarok kisebbségben és szóróányban. A Magyar Miniszterelnökség Nemzetiségi és Kisebbségi Osztályának válogatott iratai, 1919–1944*, főszerk. Romsics Ignác, szerk. Bán D. András – Diószegi László – Fejős Zoltán – Vinnai Győző, Teleki László Alapítvány, Budapest, 1995, 2–3.

²² *Uo.*, 4.

²³ *Uo.*

²⁴ *Uo.*, 4–5.

rünk: Csathó Andor,²⁵ Deáky Lóránd,²⁶ Flachbarth Ernő,²⁷ Földváry-Boér Benedek,²⁸ Hlatky Endre,²⁹ Incze Péter,³⁰ Kovrig Béla,³¹ Makkai László,³² Margitai József, Mikó Tibor,³³ Oszvald György,³⁴ Ottlik László,³⁵ Ónody Olivér,³⁶ Szabados Mihály.³⁷

A Miniszterelnökség III. osztályának vezetője 1912 és 1917 között, illetve 1919 őszétől Petri Pál, az 1921. áprilisi átalakulás után került a II. osztályra, majd 1922-től annak vezetője 1945 tavaszáig Pataky Tibor, végül 1948-ig Pásint Ödön. Pataky az 1939-es szétválás után is irányította az osztály munkáját. „Bár a szétválással együtt

²⁵ Csathó Andor (? , 1879 – Budapest, 1936) miniszteri tanácsos.

²⁶ Deáky Lóránd (Kolozsvar, 1883 – Budapest, 1931) miniszteri osztálytanácsos.

²⁷ Flachbarth Ernő (Gölnicbánya, 1896 – Pécs, 1954) a kisebbségvédelem és a kisebbségi jogok elismert szakértője. Lásd *Emlékkönyv Flachbarth Ernő tiszteletére*, szerk. Szabó Marcel, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2002, 11–25. Fotóalbum a Flachbarth Ernő Kisebbségi Kutatóműhely honlapján: http://lex.jak.ppke.hu/~holmes/flachbarth/Flach_honlap/Flachbarth_Ernorol.html.

²⁸ Földváry-Boér Benedek (Erzsébetváros, 1899 – Budapest, 1938) miniszteri osztálytanácsos.

²⁹ Hlatky Endre (Nagyvárad, 1895 – Róma, 1957) „1919-ben a szegedi ellenkormány sajtóelőadója. Később a külügyminisztériumban és a miniszterelnökség sajtóosztályán dolgozik, majd Bethlen személyi titkára lesz. 1933-tól 1939-ig a Magyar Rádió műsorigazgatója. 1940-től 1944-ig Nagyvárad főispánja. Horthy 1944. október 15-i proklamációját ő jelenti be a rádióban. Másnap a nyilasok elhurcolják, átadják az SS-nek, amely Mauthausenbe deportálja. Emigrációban hal meg Rómában egy papi intézetben, a ferences rend világi tagjaként.” NÓVÉ Béla: *Hivatása: kisebbségmentő. Pásint Ödön pályaképe*, Kriterion, Kolozsvar, 2012, 224 (88. jegyzet).

³⁰ Incze Péter (Marosludas, 1896 – Budapest, 1960) miniszteri tanácsos.

³¹ Kovrig Béla (Budapest, 1900 – Milwaukee, 1962) „1923-tól Bethlen személyi titkára. 1942–43-ban a kolozsvári egyetem rektora. 1945 után Mindszenty bizalmasa. 1948-ban emigrál, 1949-től haláláig a Milwaukee Egyetem szociológiatanára.” NÓVÉ: *Hivatása: kisebbségmentő*, 224 (89. jegyzet).

³² Makkai László (Kolozsvar, 1914 – Budapest, 1989) „A Miniszterelnökség nemzetiségi osztályának referense lett, és a második bécsi döntés nyomán Teleki Pálnak segédkezett az észak-erdélyi határok pontosításában. Munkássága 1940 után teljessé lehetett ki. Most már az Erdélyi Tudományos Intézet intézeti tanáráként, majd 1942-től a Ferenc József Tudományegyetem magántanáráként is a történetírásnak élhetett.” MISKOLCZY Ambrus: *Makkai László (1914–1989)*, Magyar Tudomány 2014. október, www.matud.iif.hu/2014/10/12.htm.

³³ Mikó Tibor (? 1913 – München, 1988) miniszterelnökségi tanácsos. Megemlékezés a haláláról: *Unitárius Élet* 1988/4., 6.

³⁴ Oszvald György szakíró, miniszterelnökségi osztályfőnök. A magyarországi cipszerek társadalmi szervezete, a Szepesi Szövetség apparátusából került a Miniszterelnökségre az 1920-as évek elején, az 1940-es évek első felében a II. osztály erős embere. Lásd ABLONCZY Balázs: *Legitimitás és mítosz között*, *Limes* 2010/4., 62; BÁRDI Nándor: *Otthon és haza. Tanulmányok a romániai magyar kisebbség történetéről* (Spectrum Hungarologicum 6.), University of Jyväskylä, Jyväskylä–Pécs, 2013, 360.

³⁵ Ottlik László (Budapest, 1895 – Budapest, 1945) 1921 és 1940 között dolgozott a II. osztályon. Lásd SZABADFALVI József: *Egy elfeledett társadalomtudós. Portrévázlat Ottlik Lászlóról*, *Magyar Szemle* 2013/3–4., www.magarszemle.hu/cikk/20060301_egy_elfeledett_tarsadalomtudos; Ottlik László, *felsőozoróci és kohanóci*, <http://nevpoint.hu/view.php?id=9996>.

³⁶ Ónody Olivér (Eperjes, 1911 – Rio de Janeiro, 1997) agrárközgazdász, jogász, történész. Lásd PONGRÁCZ Attila: *Dr. Ónody Olivér*, <http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/PongraczOnody.pdf>; *Brazil–magyar lexikon*, http://ungerska.se/index.php?option=com_content&view=article&id=71:brazil-magyar-lexikon&catid=49:brazilia&Itemid=81.

³⁷ Szabados Mihály (1905? – Budapest, 1991) tanácsos. A születési év abból következtethető, hogy Nóvé szerint „öt évvel ifjabb”, mint Pásint Ödön (NÓVÉ: *Hivatása: kisebbségmentő*, 17). Nóvé még azt is írja, hogy az 1990-es évek elején hunyt el (*Uo.*, 104). A Petőfi Irodalmi Múzeum Magyar Életrajzi Indexéből kiderül, hogy a Magyar Nemzet 1991. november 16-i számában emlékezett meg a pár nappal korábban bekövetkezett haláláról.

mindkét osztály külön vezetőt kapott, legfelsőbb szinten továbbra is Pataky felügyelte a munkát.”³⁸

Petri Pál jogászdoktor 1881-ben született Budapesten. Pályáját a Miniszterelnökségen kezdte 1904-ben mint fogalmazógyakornok, 1909-től segédfogalmazó, 1911-től segédtitkár. Az I. világháborúban frontszolgálatot teljesített. 1918 novemberétől miniszteri tanácsos. 1919 őszétől annak 1921 áprilisában történt átszervezéséig a Miniszterelnökség kisebbségi osztályának vezetője. 1922-től a nádudvari kerület országgyűlési képviselője, illetve a Vallás- és Közoktatási Minisztérium államtitkára, egyházi és népoktatási ügyekkel foglalkozott, részt vett Klebelsberg Kuno művelődéspolitikai programjának megvalósításában. Valószínűleg Budapesten halt meg 1945-ben. Püspökladányban 2008-ban mellszobrot állítottak a tiszteletére (alkotója Győrfi Lajos szobrászművész).³⁹

Nóvé Béla monográfiájának köszönhetően részletesen ismert Pásint Ödön élete és munkássága. A tanár végzettségű Pásint 1900-ban született Torockószentgyörgyön. 1928-ban lett a Miniszterelnökség munkatársa, sajtóreferens, majd az egymást követő miniszterelnökök, Bethlen István (1921–1931), Károlyi Gyula (1931–1932), Gömbös Gyula (1932–1936) és Darányi Kálmán (1936–1938) személyi titkára. Bethlennek egész 1944 őszéig bizalmi embere maradt.⁴⁰ Pásint 1934-től kezdve dolgozott a Miniszterelnökség II. osztályán.⁴¹

„1944. június 21-ével a már súlyos légitámadások miatt a Miniszterelnökség II/B osztályának jó részét – más kormányhivatalokhoz hasonlóan – vidékre telepítették [...] Pásint azon kevesek egyike volt, akik egy-két vidéki utat leszámítva mindvégig Budapesten maradtak.”⁴² A nyilas hatalomátvétel után azonnal nyugdíjazták. Az ostromot Budapesten élte meg.⁴³ 1945. február végétől megbízást kapott a miniszterelnökség újjászervezésére, „osztályfőnöki rangban ő veszi át a korábban Pataky államtitkár vezette Nemzetiségi és Kisebbségi Osztály irányítását, és vele a béke-előkészítő munkák jelentős részét”,⁴⁴ „kezdettől aktívan, sőt nem egy ügyben kezdeményezőként vett részt a párizsi béke-előkészítés munkájának koordinálásában”.⁴⁵ 1948 végéig maradt hivatalában, amikor valószínűsíthetően politikai okokból nyugdíjazták. 1950. május 3-án önkézzel vetett véget életének.⁴⁶

³⁸ ROMSICS: *Előszó*, 4.

³⁹ KUN Andor – LENGYEL László – VIDOR Gyula: *Magyar Országgyűlési Almanach. A felsőház és a képviselőház tagjainak életrajza és közéleti működése 1927–1932*, Légrádi, Budapest, é. n. 227; *Magyar Katolikus Lexikon*, <http://lexikon.katolikus.hu/P/Petri.html>; D. SÁRI Andrea: „E szobor sorsa összefonódik a miénkkel...” *Dr. Petri Pál tettei ma is meghatározóak és példaértékűek*, Püspökladányi Hírek 2008. október 1., 1–2. Petrivel kapcsolatban többször találkozottam a *Magyar Katolikus Lexikon* szócikkének hivatkozás nélküli vándoroltatásával. Petri fotón, filmhíradóban: *Püspökladány anno*, <http://puspokladanyanno.hu/>; Debreceni Egyetem Elektronikus Archívum, <https://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/79546>; Petri Pál püspökladányi szobra, <http://szoborkezeso.hu/?telepules=P%C3%BCsp%C3%B6klad%C3%A1ny>.

⁴⁰ NÓVÉ: *Hivatása: kisebbségmentő*, 69–70.

⁴¹ *Uo.*, 74.

⁴² *Uo.*, 101.

⁴³ *Uo.*, 107.

⁴⁴ *Uo.*, 98.

⁴⁵ *Uo.*, 129.

⁴⁶ *Uo.*, 142, 146.

Pataky Tibor életének feltérképezésében a könyvészeti, levéltári anyagon túl a legnagyobb segítségemre fia, Pataky Tibor Sámuel volt, aki volt szíves a rendelkezésemre bocsájtani a családi dokumentumokat. E dokumentumok sorsáról ifj. Pataky Tibor a következőket jegyezte fel:⁴⁷

Írásbeli adatok Édesapámról, Édesanyámról, a rokonságról legnagyobb részt csak véletlenül, minden rendszeresség nélkül maradtak fent. Ennek több oka van. Hogy rövidre fogjam:

Menekülés a Szálasi-puccskor 1944 okt. 15-én a nyilasok és a nácinémet SS elől. Lakásunk a budai Várban először a nyilasok fosztogatásának, később egy telitalálatnak esett áldozatul és maradéktalanul elpusztult.

Deportáció 1951–1953.

Édesapám halála 1953 októberében, csupán 3 hónappal a deportáció vége után.

Hazámat 1956 decemberében egy szál ruhában hagytam el, csak 1973-ban mertem ismét hazlátogatni.

A rokonok, kiknél a maradék iratok, fényképek voltak, a fordulatig nagyon nehéz viszonyok között éltek, nem fordíthattak időt, energiát az iratok gondozására, melyek Keresztanyám halálával feledésbe is mentek, s csak a fordulat után teljesen véletlenül bukkantak rájuk egy kartondobozban. A doboz javarészt a Szálasi-puccs előtti időkből származó iratokat, fényképeket tartalmazott, de voltak abban a háború utáni években, sőt a deportáció alatt keltezettek is. Hogyan magyarázható meg az, hogy e három egymástól jól elhatárolható időszakból datált iratok ugyanazon kartondobozban voltak? Szerintem a magyarázat a következő lehet: Édesapám még a Szálasi-puccs előtt kivitt Keresztanyám Pécel melletti tanyájára több bútordarabot, néhány értéktárgyat, apró ingóságokat. Ez úgy gondolom, hogy az 1944. márciusi német megszállás után lehetett. Keresztanyám elbeszélése szerint Édesapám ugyanis attól tartott, hogy lakásunkat bombatalálat fogja érni (ami aztán be is következett), de az is lehet, hogy ő ezenkívül arra az eshetőségre is gondolt, hogy neki menekülni kell, vagy egyéb baj érheti, hiszen a nácinémetek már az 1944 márciusi megszállás után követelték, hogy ő távolítsék el állásából. A Szálasi-puccs előtti iratok, fényképek nem keltik egy szisztematikus gyűjtés benyomását (kivételem az Édesapámmal foglalkozó újságcikkek és Édesanyám két albumát saját maga színésznői pályafutásáról ill. az ő családjáról), inkább úgy tűnik, mintha egy nagyobb iratmennyiségből véletlenszerűen kiválogatott iratokról lenne szó. Úgy gondolom, hogy Édesapám ezen iratokat a háború után ismét magához vette, s a deportáció előtt, kiegészítve a háború utáni iratokkal, ismét kivitte Keresztanyámhoz. A deportáció vége után Keresztanyámnál találtunk mendeákat, s Édesapám akkor a már meglévő iratokhoz csatolhatta a deportáció alatt készültet, s mindezt egy kartondobozban őrizte, mely aztán jó negyven évvel később teljesen véletlenül előkerült.

⁴⁷ Itt és a továbbiakban az ifj. Pataky Tibortól származó adatok kurzívval szerepelnek; a feljegyzéseiből való szó szerinti idézetek pedig kurzívval és idézőjelben, vagy kiemelt idézetként.

Nincs azonban kizárva, hogy Édesapám a Szálasi-puccs előtt még sokkal több iratot menekített ki Keresztanyámhoz, s azokat nagy mennyiségük miatt nem vette magához, hanem Keresztanyámnál hagyta, hol azok teljesen feledésbe merültek. Ugyanis 2011 nyarán sor került Keresztanyám tanyáján egy valaha baromfiistállónak használt melléképület lebontására. Rokoni szóbeli közlés szerint annak egy helyiségében egy ponyvával letakarva egy »rakás« régi iratokat, újságokat találtak, melyeket mind eldobtak, megsemmisítettek, kivéve egy gyönyörű intarziás technikával fából készült magyar és ukrán nyelvű díszpolgári oklevelet, melyet Oroszvég (Munkács mellett) községe 1939. május 27-én adományozott Édesapámnak, mivel a fából készült oklevél persze feltűnt a sok papír között. Az oklevél teljesen kifogástalan állapotban vészelt át majdnem 70 évet a baromfiistállóban, még nedvesség se érte. Szerintem abból lehet kiindulni, hogy ha ez az Édesapámnak adományozott oklevél ott volt egy „rakás” régi irat és újság között, akkor azon iratok között sok Édesapámat érintő irat, újságcikk is lehetett, melyek sajnos visszahozhatatlan megsemmisültek.

A személyes emlékekkel kapcsolatban ifj. Pataky Tibor így fogalmazott:

Visszaemlékezéseim Édesapámra immár jó 55-65 évre mennek vissza. Mivel 1939 decemberében születtem, úgy gondolom, hogy első megbízható emlékeim aligha lehetnek messzibbre vissza, mint 1943 eleje. Édesapám meghalt, mikor én még 14 éves se voltam, tehát nekem csak 4-től a 14-ik életévig terjedő időszakos állott, hogy úgy mondjam a „rendelkezésemre”, hogy Édesapámról személyes emlékeket gyűjt-hessek. Az emlékezet egy családi dolog, különösen egy ilyen hosszú idő után. Ezért ha valamiben nem voltam teljesen biztos, odaírtam, hogy emlékezetéről, feltevésről van szó, nem pedig bizonyítható tényekről. Ez nem zárja ki, hogy esetleg az is, amiben én teljesen biztos vagyok, nem felel meg a tényeknek.

Az adatközlő, Pataky Tibor Sámuel (szül. 1939. december 13.) 1956 decemberében menekült el Magyarországról. Azon mintegy húszezer fiatalok egyike volt, akiket számos országban – Ausztria, Németország, Svájc, Olaszország, az Egyesült Királyság, a Benelux-államok és a skandináv országok – befogadó családok várták.⁴⁸ Ifj. Pataky Svájcban talált otthonra. „1957 tavaszán egy svájci gimnáziumi tanár-család Glarusban befogadta. A törekvő és tehetséges ifjú jórészt önerőből kivételesen sikeres életutat járt be, hat nyelvet elsajátítva és két diplomát szerezve, pályáját utóbb a Svájci Textilgyáros Szövetség elnökeként végezte.”⁴⁹ 2014. május 13-án hunyt el St. Gallenben.⁵⁰

⁴⁸ NÓVÉ Béla: *1956 árvái*, Csaladhalo.hu 2013. október 23., <http://csaladhalo.hu/cikk/hatter/1956-arvai>.

⁴⁹ NÓVÉ Béla: *Rejtőző fondok – kései tanúságtételek*, Múlt-kor 2012. december 29., http://mult-kor.hu/20121231_rejtozo_fondok_pIdx=3.

⁵⁰ *In memoriam: Dr. Tibor Samuel Pataky (1939–2014)*, <http://www.fechtclub-sg.ch/news/memori-am-dr-tibor-samuel-pataky-1939-2014>.

Származás, család

Ady Endre híres verssora, „Verecke híres útján jöttem én” a magyarok számára meghatározó történelmi eseményre utal, a magyar történelemnek arra a fejezetére, amely mind a mai napig egyfajta origója a nemzettudatnak. A felvidéki és a kárpátaljai ember számára pedig, különösen a 20. század első felének hányattatásai nyomán, ezen felül az a hely, amelyhez nemcsak érzelmileg van viszonya, hanem a szülőföldhöz való jogot is jelképezi.

A Kárpátok hegyvonulatán a Vereckei-hágót nem úgy kell elképzelnünk, mint meredek sziklafalakkal övezett völgyet. Az avatatlan szem számára fel sem tűnik, mitől „hágó” ez a hosszan elhúzódó laposabb hegygerinc, amely a Máramarosi-havasok és a Keleti-Beszkidék közt teszi lehetővé az áthaladást. 1980-ig erre vitt keresztül az országút, amely összekötötte a Kárpátok két oldalát, azonban a moszkvai olimpiára új út épült Munkács és Lemberg (Lviv) között, amely elkerüli a hágót. Azóta közlekedési útvonalként jelentéktelen a szerepe, azonban fontos zarándokhely, ahol három emlékmű várja a látogatókat.

Bárki felkaphatja a fejét: de mi a harmadik? A havasi pásztor szobra, amely a szovjet időkben került ide. Nincs konkrét üzenete, ütött-kopott, így nem is figyelünk rá. Annál inkább a figyelem középpontjában van a másik két monumentum.

A Vereckei-hágó a millenniumi ünnepek kapcsán került be a magyar köztudatba. A 19. században foglalt állást a tudomány azzal kapcsolatban, hogy a honfoglalás 896-ban ment végbe. Az évforduló, a millennium tiszteletére számos műalkotás született. Többek között Munkácsy Mihály megfestette a *Honfoglalás* című monumentális művét, illetve országszerte emlékműveket állítottak, közte a Vereckei-hágón is. A szovjet időkben ezt az emlékművet lerombolták, mígnem az 1990-es években a Magyarok Világszövetsége kezdeményezte a millicentenáriumra az emlékmű újjáépítését. Az építkezés hosszú évekre elhúzódott, feszültséget szított a kivitelezés különböző időszakaiban szerepet vállaló kárpátaljai magyarságszervezetek között is. Végül nem a régi emlékművet állították fel újra, hanem Matl Péter munkácsi művész alkotása emlékeztet ma a magyar honfoglalásra. Az emlékművet 2008-ban adták át, s mind az építkezés során, mind utána számos atrocitás érte ukrán nacionalisták részéről.⁵¹

A történet valójában nem a vereckei magyar emlékmű elleni tiltakozással kezdődik, ez folyamánya, ha úgy tetszik: következménye a magyar revízió 1939. márciusi, Kárpátalja ruszin lakta részének katonai erővel történő visszacsatolásával összefüggő eseményeinek. A Vereckei-hágón a kétezres évek elején feltáró munkákat folytattak az ukrán hatóságok, hogy megtalálják és kihantolják a magyar hadsereg által 1939 márciusában állítólag itt lemészárolt hazafiakat, akik a régió, Kárpáti Ukrajna függetlenségéért, mai értelmezésben egy ukrán államkezdemény megőrzéséért küzdöttek. Tiszteletükre emlékművet is emeltek, nem messze a honfoglalási emlékműtől. Ebből a szemszögből nézve egy magyar emlékmű ugyanezen a helyen – még ha a két megőrkített eseménynek nincs is közvetlen

⁵¹ TÜRÍ László: *A vereckei honfoglalási emlékmű „mitológiájának” kialakulása és újraértelmezése mélyinterjúk tükrében*, Fórum Társadalomtudományi Szemle 2013/1., 87–99.

köze egymáshoz – elsősorban nem a magyar történelmi emlékezet helye, hanem egyes olvasatok szerint az ukrán nemzeti hősök meggyalázása. Az ukrán emlékmű egyébként semmilyen formában – sem külsőségeiben, sem pedig feliratában – nem utal konkrétan az 1939-es kárpátaljai eseményekre, hanem a felirata – Dmitro Tkacs akkori budapesti ukrán nagykövet ötlete alapján – (az országnév közbeiktatásával) megegyezik a Budapesten a Gellért-hegyen álló Szabadság-szobor új, az 1993-as átalakítás utáni feliratával: „Mindazok hősök emlékére, akik életüket áldozták Ukrajna függetlenségéért, szabadságáért és boldogulásáért.” Ez a megoldás azért született, mert 2008-ban volt remény arra, hogy a két emlékművet egyszerre avatják fel a két ország képviselői a legmagasabb szinten, azonban a hosszas előkészítés után ez az elképzelés végül kudarcba fulladt.⁵² Verecke hullámai 2013 végétől ültek el beláthatatlan időre, amikor Ukrajna belpolitikai krízisbe süllyedt, ami rövidesen nemzetközi konfliktussá terebélyesedett, az ország keleti felében pedig háborúba torkollott.

A hágóra az Alsóverecke nevű településen keresztül lehet feljutni, amely a Bereg vármegyei Vereckei járás központja volt 1946-ig. A szovjet fennhatóság alatt a járás nevét és központját is megváltoztatták. Ma ez a Volóci járás Volóc központtal. Volóc előnye Alsóvereckével szemben az volt, hogy vasúttal rendelkezett.

„A terület [a Vereckei járás] a Vereckei-hágó, s az azon keresztül futó kereskedelmi útvonal miatt fontos szerepet töltött be a történelmi Magyarország életében. Ennek ellenére betelepülése csak a 17. században öltött nagyobb méreteket, akkor is elsősorban a folyóvölgyekben. A legkorábbi települések ezen a vidéken Alsó- és Felsőverecke, valamint Ökörmező, melyek minden kétséget kizáróan magyar alapításúak. Ez a magyar lakosság azonban a középkorban elszávosodott, amit a járási székhely nevének változása (Ökörmező > Volóc) is tanúsít. A településnevek alapján lakossága a középkorban már szláv lehetett. Trianonig a nagyobb településeken, így a fontosabb vasúti és erdészeti központokban volt jelentősebb magyar lakosság, ma azonban már teljesen ukránok lakta vidék.”⁵³

Maga Alsóverecke a mai járásközponttól, Volóctól északnyugatra fekszik. 1910-ben mintegy kétezer lakosa volt, 2001-ben pedig két és fél ezer, úgy, hogy ma már Rekesz (Zadilska) a társközsége. „A Verecke helységnév a magyar népi *verécke* 'kis udvar, kertajtó' szóból származik. Eredetileg határvédő helyre, gyepek kapura vonatkozhatott [...] A név Alsó- előtagja a közeli *Felsőverecke* előtagjával van korrelációban. A megkülönböztető jelzők nem a hagyományos észak–déli fekvést jelölik, hiszen a két falu kelet–nyugati irányban fekszik, hanem valószínűleg a hágóhoz való távolságra utalnak.”⁵⁴ A régi ukrán Nyizsni Verecki (Нижні Верещки) helyett 1946 óta Nyizsni Vorota (Нижні Ворота) a település hivatalos neve. A Nyizsni Vorota „jelentése 'Alsó kapuk', ez a régi magyar név értelmi megfelelője, vö. ukrán нижній 'alsó' [...], ворота 'kapu' [...]. A településről kapta a nevét a *Vereckei-hágó*, melyet 1946-ban az új név alapján szintén átneveztek (Воротський

⁵² FEDINEC Csilla: „Kívánt emlékezet” = *Kárpáti Ukrajna: Vereckétől Husztig. Egy konfliktustörténet nemzeti olvasatai*, szerk. Fedinec Csilla, Kalligram, Pozsony, 2014, 7–22.

⁵³ SEBESTYÉN Zsolt: *Kárpátaljai helységnév-magyarázatok a Volóci járásból*, Névtani Értesítő 2009, 199.

⁵⁴ *Uo.*, 200.

перевал). A [z 19]90-es évektől azonban a hágó újra a régi nevét viseli (Верещкий перевал) [...]”⁵⁵

Ezen a településen, Alsóvereckén született 1888. augusztus 30-án teljes nevén Pataky Tibor Zoltán. A szülők 1887. augusztus 4-én Szolyván kötöttek házasságot.

Édesapja Pataky Menyhért (Mezőkaszony,⁵⁶ 1852 – Beregszász, 1906) „hadpataki”⁵⁷ előnevet viselő református köznemesi család sarja. Jogász végzettsége volt, fia születésekor királyi aljárásbíró Alsóvereckén. Az édesapja, szintén Pataki Menyhért,⁵⁸ keresztanyja, Horti Therézia testvére, István a későbbi kormányzó nagyapja volt. Erről a rokonságról „a családban soha senki nem tett említést”.

A család 1895-ben elköltözött Alsóvereckéről Munkácsra,⁵⁹ majd Beregszászra, ahol Pataky Menyhért királyi törvényszéki bíró, majd köz- és váltóügyvéd, „saját ügyvédi irodája volt, s ezenkívül tagja volt a Bereg vármegye törvényhatósági bizottságának”.⁶⁰

Pataky Menyhért nagyon vallásos, hívő ember volt. Mikor Alsóvereckén szaporodott a család, s Édesapámnak is már iskolába kellett volna járni, okvetlenül kellett neki egy más állást keresni. Megtudta, hogy valahol nyitva lenne egy neki megfelelő állás. Felment Budapestre, kieszközölt egy kihallgatást a felelős miniszternél, kinél az állásért folyamodott. A miniszter megkérdezte, hogy van-e neki (mármint Pataky Menyhértnek) pártfogója, mire ő azt felelte, hogy csak egy van, s mikor a miniszter megkérdezte, hogy az ki, azt válaszolta, hogy az Úr a Mennyekben. (Az állást aztán megkapta.) Mikor bíró volt, minden reggel térdre ereszkedett az ágya mellett, kérve Istent, hogy segítsen neki helyes ítéletet hozni. (Az elbeszélések szerint kiváló bíró volt, nagyon büszke volt arra, hogy ítéleteit, melyeket megfellebbeztek, a felsőbb bíróságok mindig helyben hagyták.) Nagyon ügyelt arra, hogy gyerekei elvégezzék az esti imát. Ha katolikus vallású felesége valami oknál fogva nem tudta elmondani együtt az esti imát a katolikus vallású lányokkal, akkor a református vallású Pataky Menyhért tette ezt, elmondva a lányokkal együtt a katolikus esti imát. Nevelésben szigorú, következetes volt. Nagyon szerette a társadalmi életet, a baráti összejöveteleket, szívesen látott vendég volt mindenütt. Egy fennmaradt fénykép után ítélve enyhén göndör, barna haja és barna szeme volt. Egyéb adatok, visszaemlékezések sajnos már nincsenek.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ Ма: Косонь, Koszonj, Kaszony. Falu Kárpátalján, Ukrajnában, Beregszásztól 20 km-re északnyugatra, ma is túlnyomóan magyar lakossággal.

⁵⁷ Ifj. Pataky Tibor saját kutatásai szerint a nemesi előnév a Nagybánya (Baia Mare, Románia) közelében fekvő Breb román falu magyaros nevére utal (a román breb 'hód' szóból).

⁵⁸ „A család a nevét eredetileg az akkor közsokás szerint »i«-vel írta, az »y«-os írásmódra a 19. század második felében (szintén az akkori közsokás szerint) tértek át (melynek egyébként geneológiailag semmi jelentősége nincs).” A családnévvaltozások történeti hátteréről lásd *A családnév-valtoztatások történetei időben, térben, társadalomban*, szerk. Farkas Tamás – Kozma István, Gondolat – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 2009.

⁵⁹ Ifj. Pataky Tibor szerint a munkácsi tartózkodásra vannak utalások, de bizonytalan, hogy volt-e ténylegesen ilyen epizód a család életében.

⁶⁰ Nekrológ: Budapesti Hírlap 1906. október 18.

Édesanyja, Rick Irén (Polena,⁶¹ 1869 – Budapest, 1938⁶²) „a házasságkötésakor alig múlt 17 éves, férje 18 évvel volt idősebb nála. A Schönborn–Buchheim grófok kárpátaljai birtokaira Ausztriából bevándoroltak leszármazottja volt. Összesen hét gyerekük született. Tibor volt a legidősebb, testvérei: Alice, Margit, Ilona, Mária, Zoltán és Irén.⁶³

Rick Irénről, habár nekem nagyanyám volt, alig tudok róla valamit. Anyanyelve magyar volt, de szájbeli hagyomány szerint tudott németül is. Miután Polenán született és ott nevelkedett, lehet, hogy ruszinul is tudott, habár erről se írásbeli, se szóbeli adat nincs. Mikor férje meghalt, 36 éves volt csupán, hét félárva felnevelésének a gondja szakadt rá. Hosszasabb kutatás után se sikerült kiderítenem, hogy hogyan tudta őket felnevelni, közülük háromnak egyetemi kiképzést nyújtani. [...] Az I. világháború végén a család minden tagja áttelepült Magyarországra, Ilona kivételével Budapestre vagy közvetlen környékére. Rick Irén hajadonon maradt Mária lányával együtt egy nagyon szép és tágas öröklakásban lakott, a XII. ker. Márvány u[tcában] [...]. Személyiségéről, kedvteléseiről stb. sajnos nagyon keveset hallottam, s abból is csak annyi maradt meg az emlékezetemben, hogy szeretett kézimunkázni, s hogy szenvedélyesen kedvelte a virágokat, meg hogy gyerekei „Mamuká”-nak szólították.

Tibor minden bizonnyal Alsóvereckén kezdett iskolába járni, majd Munkácson folytatta tanulmányait. A Beregszászi Magyar Királyi Főgimnáziumban érettségizett.

Egyetemi tanulmányait illetően nem sok adat áll rendelkezésre. A kolozsvári és a bécsi egyetemen is hallgatott, de hogy mikor és mennyi időre, az nem ismert. Tény azonban, hogy 1912. január 12-én a kolozsvári egyetemen⁶⁴ „államtudori” oklevelet nyert.

Édesapám úgy gondolom, hogy nagyon jól beszélt németül (saját elbeszélése szerint többek között a bécsi egyetemen is tanult). Munkájában a német nyelvtudás szinte elengedhetetlen volt. Franciául is beszélt, ő maga mondta egyszer, hogy mikor hosszabb ideig tartózkodott Genfben, ott egy magántanárnál francia nyelvórákra járt. Többször hallottam Édesanyámmal (kiválóan beszélt németül, franciául és angolul) egymás között franciául beszélni, ha azt akarták, hogy mi gyerekek ne értsük, hogy mit

⁶¹ Az egykori Schönborn–Buchheim birtokhoz tartozó, ásványvizéről híres, ma két és fél ezres ruszin-ukrán falu Szolyvától 10 km-re.

⁶² „Özveggy Hadpataki Pataky Menyhértné törvényszéki bíró özveggye rövid szenvedés után 69 éves korában hirtelen meghalt. Temetése augusztus 16-án, kedden délután félöt óraker lesz a Farkasréti-temetőben. (Az elhunytban Pataky Tibor dr. miniszterelnökségi államtitkár édesanyját gyászolja.)” Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára [a továbbiakban: MOL] K 428. MTI „könyomatos” Hírek. Napi tudósítások, 1920–1944, a) sorozat, 1938. 08. 15., 15. p.

⁶³ „Hadpataki Pataky Irénke és királydaróczi Debreczenyi Zsolt m. kir. honvédszázados [1934] augusztus 8.-án házasságot kötöttek. (Pro domo: Húga házassági hírének szíves közlését tisztelettel kéri Pataky Tibor dr. miniszterelnökségi osztályfőnök.)” MOL K 428. MTI „könyomatos” Hírek. Napi tudósítások, 1920–1944, a) sorozat, 1934. 08. 08., 11. p.

⁶⁴ Ferenc József Tudományegyetem.

mondanak (mivel mi a németsvájci pesztonkák jóvoltából németül már kiskorunktól fogva aránylag jól értettünk). Angolban valószínűleg csak kezdő ismeretei voltak. Sajtát elbeszélése szerint még gyerekkorában megtanult folyékonyan ruszinul, s mikor 1945 koratavaszán szovjet őrizetben volt, nem volt szüksége tolmácsra.

Pataky Tibor nem állandó jelleggel, de használta a nemesi előnevet.

Édesapám egyébként sohasem büszkélkedett nemességével. A nemesi leszármazás a második világháború végéig persze nem volt hátrány Magyarországon (hogy elővigyázatosan fogalmazzak), de a háború után az már automatikusan osztályellenséget jelentett, tehát jobb volt azt inkább eltitkolni. De úgy gondolom, hogy Édesapám gondolkodásmódjával is ellenkezett a nemesi származás fitogtatása. Ő azt vallotta, hogy a személyes teljesítmények, a jellem, a szorgalom a döntő tényezők egy ember megítélésében, nem a származás.

Az oklevél megszerzése után rögtön, 1912. február 5-én belépett a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal szolgálatába fogalmazó díjnokként. 1912. május 14-én kinevezték ugyanott miniszteri segédfogalmazóvá, 1918. december 20-án pedig miniszteri titkári rangot kapott. A háború alatt nem teljesített katonaszolgálatot, azonban „hivatalos működésében kifejtett értékes tevékenységéért” 1917-ben a III. osztályú Polgári Hadi Érdemkereszttel tüntették ki. Pataky, a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal létszámában miniszteri titkár 1921. április 28-ával került át a Miniszterelnökséghez.⁶⁵ Ezzel megérkezett a hivatalba, melynek élete következő negyed századát szentelte.

⁶⁵ MOL K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944. 1921. április 28-i ülés.